

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

*Попович Т.П., Бариська Я.О., Геревич М.О.,
Телеп Ю.В., Фрідманський Р.М.*

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Навчально-методичний посібник

УДК 340.12(076)

Ф-56

Попович Т.П., Бариська Я.О., Геревич М.О., Телеп Ю.В., Фрідманський Р.М.
Філософія права: навчально-методичний посібник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 36 с.

Навчально-методичний посібник з філософії права розроблений відповідно до вимог Болонської системи, містить вступ, структуру, робочу навчальну програму дисципліни, тематику семінарських занять, примірний перелік питань підсумкового контролю та тематики магістерських робіт для студентів денної і заочної форм навчання та список рекомендованої літератури.

Підготували:

Попович Терезія Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Бариська Яна Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Геревич Михайло Олександрович, асистент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Телеп Юлія Василівна, асистент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Фрідманський Роман Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент, т.в.о. завідувача кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Рогач Олександр Янович доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Левкуліч Василь Васильович, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «УжНУ».

Відповідальний редактор:

Лазур Ярослав Володимирович, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Друкується за рішенням кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 2 від 27 серпня 2021 року)

Навчально-методичний посібник схвалено на засіданні науково-методичної комісії юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 1 від 08 вересня 2021 року)

© Попович Т.П., Бариська Я.О.,
Геревич М.О., Телеп Ю.В.,
Фрідманський Р.М., 2021
© ДВНЗ «УжНУ», 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА	7
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	9
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	22
ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ТЕМАТИК	24
ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМАТИКИ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ	25
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26

ВСТУП

Філософія права – це наука, навчальна дисципліна, яка займає чільне місце в системі юридичної освіти. Тільки з початку 90-х років цей теоретико-філософський курс став невід’ємною складовою юридичної науки в Україні. Юридичні та філософські науки знаходять своє поєднання у філософії права. Філософське осмислення права покликане реалізовувати здобутки філософської думки, які пов’язують право з такими цінностями як свобода, справедливість, рівність. Сучасна філософія права розглядає право з погляду онтологічного аналізу його місця і ролі в загальноісторичному поступі людства.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія права»: ознайомлення студентів із специфікою предмету; основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права; оволодіння студентами основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань. У першу чергу, це пов’язано з розглядом питань, що стосуються предмету, структури, функцій теоретичного осмислення державно-правової дійсності, методології права; основних напрямів сучасної філософії права, концепцій право розуміння тощо.

У програмі реалізується раціональне поєднання загальноосвітнього та професійного навчання студентів, максимальне наближення курсу до специфіки правознавчого фаху. Її доповнено теоретичним матеріалом, значимим із точки зору інтенсифікації діяльності в різних галузях юридичної практики. Увага у вивченні предмета повинна приділятися світоглядним та духовно-практичним аспектам відношення людини до світу. Особлива увага в програмі приділяється зв’язку філософії права та права як форм суспільної свідомості, що дозволяє досліджувати фундаментальні категорії права (закон, права людини, свобода, відповідальність та ін.), враховуючи їх філософське підґрунтя. У рамках навчальної дисципліни також розглядається сутність та смисл права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом. Вивчення предмету «Філософія права» дає можливість поєднати філософський та правовий підходи щодо актуальних проблем правової сучасності.

Завдання дисципліни «Філософія права»: вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» надасть можливість студентам-юристам у своїй навчальній і науковій діяльності застосовувати методологію і теоретичні надбання сучасної філософії права у процесі осмислення різноманітних суспільно-політичних, правових і культурологічних проблем, як минулого, так і теперішнього часу. Це, у свою чергу, буде сприяти якісному і всебічному оволодінню студентами-юристами досягнення світової і вітчизняної думки у галузі державознавства і правознавства. У майбутньому у практичній діяльності, знання, що були отримані під час вивчення цієї навчальної дисципліни будуть сприяти їх більш цілісній і цілеспрямованій діяльності як юристів, що практикують, або державних управлінців, які займають відповідні посади, або вчених – дослідників.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» студент повинен знати:

- сутність основних проблем філософії права;
- практичне значення розв'язання цих проблем (проблем філософії права) для державної і правової практики;
- основні школи і напрямки сучасної правової думки; основні положення, що лежать у їх теоретичному і філософському підґрунті.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» студенти повинні уміти:

- вільно володіти і використовувати понятійно-категоріальний апарат філософії права;
- всебічно аналізувати державно-правову дійсність із використанням знань у галузі філософії права;
- робити критичний аналіз основним підходам до розв'язання реальних проблем державно-правової дійсності;
- застосовувати знання, що були отримані під час вивчення навчальних дисципліни для вирішення своїх професійних завдань;
- представляти науково-обґрунтовані рекомендації та судження зацікавленим особам щодо шляхів розв'язання конкретних правових і державотворчих завдань, а також представляти науково-обґрунтовані рекомендації щодо шляхів вдосконалення державного механізму, органів державної влади і управління (контролю), правової системи тощо;
- грамотно тлумачити і застосовувати закони і інші юридичні акти;
- об'єктивно і всебічно оцінювати юридично значимі обставини і кваліфікувати юридичні факти;
- вчиняти у повсякденному житті дії у межах чинного законодавства України.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Світоглядно-методологічні засади права.													
Тема 1. Вступ до філософії права. Поняття та предмет філософії права.	8	2	2			4	8	2					8
Тема 2. Проблеми методології філософії права.	10	4				6	10	2					8
Тема 3. Класичні школи філософії права.	8		2			6	8						8
Тема 4. Філософсько-правові концепції сучасності (XX-XXI століття).	12		6			6	10	2					8
Тема 5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витoki, сучасні ідеї.	8	2				6	8						8
Разом за змістовим модулем 1	46	8	10			28	46	6					40
Змістовий модуль 2. Основні проблеми філософії права.													
Тема 6. Філософсько-правова онтологія.	10	2	2			6	10						8
Тема 7. Філософсько-правова гноселогія	10	4				6	8						8
Тема 8. Правова аксіологія: ціннісні основи права.	8		2			6	10	2					8
Тема 9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права.	8		2			6	10	2					8
Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві	8	2	2			4	8						8
Разом за змістовим модулем 2	44	8	8			28	44	4					40
Усього годин	90	16	18			56	90	10					80

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВА

Тема 1. Вступ до філософії права. Поняття та предмет філософії права

Поняття та предмет філософії права. Основні питання філософії права. Необхідність філософського осмислення права. Сутність та особливості філософського підходу до права. Філософсько-правова рефлексія. Філософія права в системі соціально-гуманітарного знання. Проблема дисциплінарного статусу філософії права. Філософія і філософія права. Філософія права, загальна теорія права, соціологія права. Філософія права і галузеві юридичні дисципліни. Структура філософії права. Функції філософії права. Значення філософії права для формування світогляду юристів.

Тема 2. Проблеми методології філософії права

Методологія права та її рівні: філософський, загально-науковий, юридичний. Методологічні принципи дослідження права. Критерії класифікації та світоглядно-методологічний потенціал основних способів осмислення правової реальності: позитивістського та природно-правового. Способи обґрунтування права: правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм, правова інтерсуб'єктивність.

Тема 3. Класичні школи філософії права

Правовий позитивізм як напрям у філософії права: філософські витoki, методологічний потенціал, критика та основні форми. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, переваги та недоліки. Типологія концепцій природного права. Історична школа права. Теологічна школа права.

Тема 4. Філософсько-правові концепції сучасності (XX-XXI століття)

Філософсько-правові погляди Г. Радбруха. Юридичний неопозитивізм: його сутність та напрями (Г. Харт, Г. Кельзен). Екзистенціально-феноменологічна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль). Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер) Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас). Природно-правова тенденція в сучасній філософії права (Л. Фуллер, Р. Дворкін). Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

Тема 5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витoki, сучасні ідеї

Зародження вітчизняної філософії права. Філософсько-правові ідеї українських просвітників XVIII ст. (Г. Сковорода, П. Юркевич, Я. Козельський, Ф. Прокопович). Розвиток в Україні ліберально-правових ідей. Проблема співвідношення особистості, нації та держави в творах М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського. Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського. Наукові дослідження сучасних українських філософів права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Тема 6. Філософсько-правова онтологія

Онтологія права. Онтологічна природа права. Правова реальність: сутність та особливості. Онтологічне підґрунтя права. Право як особлива реальність. Нормативно-деонтологічна природа права. Співвідношення належного і суцього у праві. Буття та існування права. Форми буття права: ідея права, правові норми, правове життя. Дискусія про співвідношення права і закону. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності. Онтологічні основи теорії правосвідомості.

Тема 7. Філософсько-правова гносеологія

Філософські проблеми пізнання у праві. Етапи і рівні пізнання у праві. Гносеологічні принципи права. Категорія сутності та явища в праві. Різноманітність підходів щодо визначення сутності права. Філософське розуміння сутності права. Поняття в праві. Принципи утворення понять. Мета і доцільність понять у праві. Відмінність «поняття» та «визначення» у праві. Поняття права: різноманіття визначень та єдність понять. Герменевтика права. Істина у праві. Сучасні концепції істини в праві.

Тема 8. Правова аксіологія: ціннісні основи права

Правова аксіологія. Роль цінностей у праві. Цінність права. Свобода як визначальна характеристика людського буття та вища цінність. Право як форма свободи. Справедливість як основна правова цінність та провідне поняття сучасної філософії права. Сучасні теорії справедливості. Право як справедливість. Рівність як категорія філософії права. Право як формальна рівність. Зміст поняття правової рівності. Принципи формально-юридичної рівності в системі сучасного права.

Тема 9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права

Поняття і проблеми правової (юридичної) антропології. Типи правової антропології. Антропологічні основи права. Образ людини у праві. Поняття «правова людина». Співвідношення праворозуміння та природи людини. Право як спосіб людського співіснування. Людинорозуміння як антропологічна проблема. Права людини як вираження особистісної цінності права. Статус інституту прав людини в сучасному суспільстві. Філософське обґрунтування прав людини. Проблема універсальності прав людини. Особистість і право. Автономія особистості. Особистість як суб'єкт права. Персоналістичні характеристики права. Гуманістична природа права.

Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві

Глобалізаційні трансформації права. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади. Право і влада. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. Право і мораль. Етичні основи права. Єдність, протилежність та взаємодоповнюваність права і моралі. Філософсько-етичний зміст принципу толерантності. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВА.

Тема 1. Вступ до філософії права. Поняття та предмет філософії права (2 год.)

План

1. Поняття філософії права та її предмету: сучасні інтерпретації.
2. Структура та функції філософії права.
3. Місце та роль філософії права в системі юридичних наук. Співвідношення філософії та філософії права.
4. Вплив філософсько-правових поглядів юриста на його практичну діяльність.

Література до теми:

1. Алекси Р. Природа філософії права / Р. Алекси // Проблеми філософії права. — 2004. — Том II. — С. 19-26.
2. Бабкін В. Д. Взаємозв'язок філософії права та загальної теорії держави і права / В. Д. Бабкін // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 56-60.
3. Бандура О. О. Про співвідношення предмета й основного питання філософії права / О. О. Бандура // Форум права. — 2012. — № 3. — С. 9 -16.
4. Дзівідзінський В.Є. Проблема визначення предмета філософії права в умовах міждисциплінарного характеру науки / В.Є. Дзівідзінський // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: «Філософія. Політологія». — 2010. - № 110. — С. 7-10.
5. Захарцев С.И. Проблема предмета філософії права: размышления и предложения / С.И. Захарцев // Мониторинг правоприменения. — 2014. - №1 (10). — С. 10-18.
6. Керимов Д. А. Предмет філософії права / Керимов Д. А. // Государство и право. — 1994. — № 7. — С. 3–12.
7. Козюбра М. І. Місце філософії права в системі суспільствознавства (до питання про дисциплінарний статус філософії права) / М. І. Козюбра // Проблеми філософії права. — 2003. — Том I. — С. 27-32.
8. Козюбра М.І. Співвідношення філософії і загальної теорії права: історія і сучасність / М.І. Козюбра // Філософія права і загальна теорія права. — 2012. № 1. — С. 107-115.
9. Костицький М. В. Філософія права як наука і навчальна дисципліна / М. В. Костицький // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 17-21
10. Кучурадї Іоанна. Переосмислення філософії права (перекл. з англ. В. Бігуна та І. Кравцова) / І. Кучурадї // Проблеми філософії права. 2010-2011. Том VIII-IX. С. 124-131.
11. Литвинов О.М. Щодо існуючої думки: навіщо потрібна філософія офіцеру міліції (історико-правові міркування в культурологічній площині,

зважаючи на контекст проблем підготовки майбутніх правоохоронців) / О. М. Литвинов // Проблеми філософії права. 2010-2011. Том VIII-IX. С. 138-144.

12. Максимов С. И. Філософія права як сфера співпраці юристів і філософів / С. І. Максимов // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С.33-36. Бібліогр.: 6 назв. укр.

13. Меліхова Ю. А. Морально-професійна культура судді як філософсько-правова проблема: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Меліхова Юлія Анатоліївна. - Х., 2013. - 19 с.

14. Мелкевик Бьярн. Зачем изучать философию права? Некоторые размышления о преподавании философии права (перев. с франц. В.А. Токарева) // Проблеми філософії права. 2010-2011. Том VIII-IX. С. 132-137.

15. Музика І. В. Філософія права й соціологія права: проблема співвідношення / І. В. Музика // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 233-237.

16. Нерсесянц Владик Сумбатович. Философия права: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности "Юриспруденция" / В. С. Нерсесянц; Ин-т государства и права Рос. акад. наук, Акад. правовой ун-т. - 2-е изд., перераб. и доп. - Москва : НОРМА, 2008. - 835 с.

17. Пазенюк В. С. Філософія і право (проблеми і дилеми взаємозв'язку) / В. С. Пазенок // Проблеми філософії права. — 2003. — Том I. — С. 52-55.

18. Подковенко Т.О. Філософія права в системі юридичної освіти / Т.О. Подковенко // Часопис Київського університету права. 2010. № 3. С. 26-31.

19. Присухін С.І. Філософія права: об'єкт, предмет і функції / С. І. Присухін // Юридична наука. – 2013. - № 7. – С. 97-103.

20. Рабінович П. М. Наука філософії права: до характеристики предмета й методології / П. М. Рабінович // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 22-26.

21. Рабінович П. М. Філософія права: навч. посіб. в 5ти ч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / П. М. Рабінович. – К.: Ін Юре, 2013. – Ч. 1–2. : Філософія права як наука. Гносеологія права. – 232 с.

22. Сливка С. С. Об'єкт і предмет філософії права / С. С. Сливка // Проблеми філософії права. 2008-2009. Том VI-VII. С. 42-48.

23. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2017. – 1128 с.

24. Франків Л. С. Комунікативна взаємодія правоохоронних органів у філософсько-правовій діалогічно-прагматичній проекції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Франків Лілія Степанівна. - Л., 2013. - 19 с.

25. Чупринський Б. О. Формування професійної культури майбутніх юристів: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Чупринський Борис Олександрович. - Л., 2010. - 20 с.

26. Шишко В. В. Філософія права в системі юридичних наук / В. В. Шишко // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 44-47.

Тема 2. Класичні школи філософії права (2 год.)

План

1. Правовий позитивізм як напрям у філософії права: основні принципи та характерні риси.
2. Природно-правове мислення: гуманістична сутність та особливості.
3. Історична школа права: концептуальні засади.
4. Теологічна школа права: філософські витоки та особливості.

Література до теми:

1. Алаїс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис...канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / С.І. Алаїс. – Київ, 2003. – 17 с.
2. Бикова Я.А. Історичний підхід у сучасних процесах пізнання права / Я.А. Бикова // Актуальні проблеми політики. - 2011. – Вип. 44. - С. 95-102.
3. Братасюк М. Природно-правовий підхід у контексті сучасного правничого методологування / М. Братасюк // Публічне право. – 2013. - № 4 (12). – С. 203-209.
4. Бурлай Є.В. Дуалізм «природного» та «позитивного» в праві як філософська проблема / Є.В. Бурлай // Проблеми філософії права. – 2003. – Том 1. – С. 83-85.
5. Вдовичин І.Я. Свобода особи в епоху європейського Середньовіччя (теологічна інтерпретація ідеї природного права) / І.Я. Вдовичин // Європейські перспективи. – 2013. - № 3. – С. 5-14.
6. Вовк Д.О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія / Д.О. Вовк. – Харків: «Право», 2009. – 228 с.
7. Волкова О.М. Співвідношення категорій природного і позитивного права: сучасні погляди та концепції / О.М. Волкова // Часопис Київського університету права. – 2009. - № 4. – С. 59-65.
8. Георгіца А.З. Концептуальні засади історичної школи права / А. З. Георгіца, Н.Є. Толкачова // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2009. – Вип. 518: Правознавство. – С. 5-14.
9. Дудченко В.В. До питання про антиномічну природу права / В.В. Дудченко // Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 40. С. 11-17.
10. Дудченко В.В. Концепт позитивізму в юриспруденції: генезис та обґрунтування / В.В. Дудченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. - Вип. 25. - С. 6-14.
11. Дудченко В.В. Правогенеза в історичній школі права / В.В. Дудченко // Університетські наукові записки. - 2006. - № 2. - С. 6-12.
12. Дудченко В.В. Традиція правового плюралізму: західна та східна інтерпретація: автореф. дис...доктора юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / В.В. Дудченко. – Одеса, 2007. – 35 с.
13. Заморська Л. Становлення юридичного позитивізму / Л. Заморська // Юридичний вісник. – 2011. - № 2. – С. 104-109.

14. Іваненко О.В. Теоретико-правовий аналіз доктринальних типів праворозуміння: сучасний погляд / О. В. Іваненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2015. – Вип. 3. Том 1. – С. 11-15.
15. Ковальчук О. Значення історичної школи праворозуміння в збагаченні системи цінностей права / О. Ковальчук // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2011. - № 87. – С. 55-58.
16. Ковтонюк А. Юридичний позитивізм: історія та сучасність / А.Ковтонюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2007. - № 74-76. – С. 40-43.
17. Корнієнко В.В. Загальне та особливе у природно-правовому мисленні / В.В. Корнієнко // Форум права. – 2008. - № 2. – С. 256-260.
18. Кравчук М.В. Праворозуміння – важлива наукова проблема правового життя України / М.В Кравчук // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – Вип. 1. – С. 19-25.
19. Крисюк Ю. Сучасні філософсько-правові концепції права та правопорядку / Ю. Крисюк // Право України. - 2011. – № 8. – С. 203–211.
20. Луцький Р. П. Позитивне право в європейській правовій думці / Р.П. Луцький // Часопис Київського університету права. 2011. № 3. С. 24-26.
21. Луцький І.М. Становлення основоположних засад філософсько-правової аксіології під впливом християнських цінностей (на підґрунті співвідношення релігії і права) / І.М. Луцький // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2013. - Вип. 31. - С. 33-43.
22. Макаренко О.М. Теологічні засади розбудови державності в Україні / О.М. Макаренко // Державне будівництво. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_9.
23. Міма І.В. Розгляд сутності праворозуміння з позиції релігійно-правового традиціоналізму / І.В. Міма // Молодий вчений. – 2015. - № 3 (18). – С. 153-157.
24. Подковенко Т.О. Проблеми праворозуміння в основних школах права / Т.О. Подковенко, Н.І. Фігун // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. - № 2. – С. 261-264.
25. Рабінович С.П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні: монографія / С.П. Рабінович. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 576 с.
26. Ромашкін С.В. Методи пізнання історичної школи права / С.В. Ромашкін // Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 45. С. 112-115.
27. Ромашкін С. В. Типи правопізнання: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / С. В. Ромашкін. - Х., 2008. - 19 с.
28. Фаст О.О. Внесок Фоми Аквінського у формування концепції верховенства права / О.О. Фаст // Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право». – 2017. – Вип. 43. Том 1. – С. 44 – 47.

Тема 3. Філософсько-правові концепції сучасності (XX-XXI століття) (6 год.)

План

1. Філософсько-правові погляди Г. Радбруха.
2. Юридичний неопозитивізм: його сутність та напрями (Г. Харт, Г. Кельзен).
3. Екзистенціально-феноменологічна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль).
4. Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер).
5. Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас).
6. Природно-правова тенденція в сучасній філософії права (Л. Фуллер, Р. Дворкін).
7. Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

Література до теми:

1. Абашнік В.О. Ганс Кельзен про юридичний позитивізм / В.О. Абашнік // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. - № 9-1. – С. 4-6.
2. Бігун В.С. Густав Радбрух – видатний німецький філософ права / В.С. Бігун // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С. 33-38.
3. Вдовина Г.А. Розвиток філософії права в XX ст. (англо-саксонська традиція): автореф. дис....канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Г.А. Вдовина. – Київ, 2002. – 17 с.
4. Гетьман А.П. Демократична правосвідомість: комунікативно-дискурсивний підхід / А.П. Гетьман, О.Г. Данильян // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». Серія: Філософія права. Політологія. Соціологія. – 2012. - № 3 (13). – С. 3-13.
5. Дворкин Р. О правах всерьез / Р. Дворкин. - М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. - 392 с.
6. Дудченко В.В. Г. Радбрух про ціннісну природу права / В.В. Дудченко // Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". 2013. Т. 13. С. 123-131.
7. Дудченко В.В. Природне право і природні права у вченні Джона Фінніса / Дудченко В.В. // Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". - 2014. - Вип. 2. - С. 19-31.
8. Заморська Л.І. Ідеї формування нормативізму (неопозитивізму) та його значення / Л.І. Заморська // Форум права. – 2012. - № 4. – С. 367-372.
9. Заморська Л.І. Роль позитивізму в утвердженні правової нормативності / Л.І. Заморська // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2013. - № 1. – С. 5-15.
10. Карвацька С.Б. Методологічні концепти у феноменологічній герменевтиці Поля Рікера / С.Б. Карвацька // Науковий вісник Чернівецького університету. - 2013. - Випуск 660. Правознавство. – С. 28-32.

11. Касаткін С. Позитивізм в англо-американській філософії права. Вчення Герберта Л. А. Харта / С. Касаткін // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. - № 1. – С. 300-313.
12. Коваленко Г. В. Філософсько-правові погляди Роналда Дворкіна: автореф. дис....канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Г.В. Коваленко. – Харків, 2014. – 22 с.
13. Ковтонюк А.М. Генезис праворозуміння Ганса Кельзена: автореф. дис....канд. юрид. наук: 12.00.01: «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / А.М. Ковтонюк. – Київ, 2010. – 18 с.
14. Ковтонюк А.М. Ганс Кельзен і його чиста теорія права / А.М. Ковтонюк // Університетські наукові записки. 2007. № 1 (21). С. 28-32.
15. Ковтонюк А. М. Основні концепції права в інтегративній юриспруденції / А.М. Ковтонюк // Університетські наукові записки. 2007. № 4 (24). С. 32-37.
16. Костицький М.В. Позитивізм як методологія юриспруденції / М.В. Костицький // Філософські та методологічні проблеми права. 2014. № 2. С. 16-35.
17. Костицький М.В. Нормативізм як методологія юриспруденції / М.В. Костицький // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2014. - № 4. – С. 17-29.
18. Кравченко С.І. Концепція права Л. Фуллера: основоположні елементи / С.І. Кравченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право». – 2014. – Випуск 29. – Том 1. – С. 24-27.
19. Краевский А.А. Чистое учение о праве Ганса Кельзена и современный юридический позитивизм: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / А.А. Краевский. – Санкт-Петербург, 2014. – 231 с.
20. Крисюк Ю. Сучасні філософсько-правові концепції права та правопорядку / Ю. Крисюк // Право України. - 2011. – № 8. – С. 203–211.
21. Лапаева В.В. Соотношение права и морали в правовой концепции Л. Фуллера / В.В. Лапаева // Правоведение. – 2013. - № 2 (307). – С. 241-256.
22. Луцький А.І. Вплив ідей екзистенціалізму на право та правову ідеологію / А.І. Луцький // Науково-інформаційний вісник «Право». – 2014. - № 10. – С. 20-25.
23. Пантыкина М.И. Феноменология права и интегративное правопонимание / М.И. Пантыкина // Общественные науки и современность. – 2014. - № 3. – С. 151-158.
24. Подковенко Т.О. Проблеми праворозуміння в основних школах права / Т.О. Подковенко, Н.І. Фігун // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. - № 2. – С. 261-264.
25. Пономаренко Л.Г. Моральні норми в комунікативних теоріях Ю. Хабермаса та К.-О. Апеля (на прикладі новин «Кореспондент.нет») / Л.Г. Пономаренко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – № 4. – Том 24 (63). – Часть 1. – С.79-84.

26. Сайфуліна Ю.В. Феноменологічний підхід до розуміння права / Ю.В. Сайфуліна // Право і суспільство. – 2012. - № 1. – С. 40-44.
27. Сатохіна Н.І. Експлікація проблеми розуміння в сучасній філософії права Науковий вісник Чернівецького університету. - 2009. - Випуск 518. Правознавство. – С. 14-20.
28. Сердюк О.В. Концептуалізація соціальності права в сучасних інтегративних парадигмах / О.В. Сердюк // Проблеми філософії права. – 2006-2007. – Том IV-V. – С. 107-112.
29. Стовба О. Філософія права Артура Кауфмана: у пошуках «третього шляху» / О. Стовба // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. - № 1. – С. 322-328.
30. Титов В. Творчий шлях Роналда Дворкіна / В. Титов, Г. Коваленко // Вісник Академії правових наук України. - 2011. - № 4. - С. 80-93.
31. Фуллер Л. Мораль права: пер. з англ. Н.Комарова / Л. Фуллер. – К.: Сфера, 1999. – 232 с.
32. Фуллер Л. Позитивизм и верность праву. Ответ профессору Харту / Л. Фуллер // Правоведение. - 2005. - № 5. - С. 104-136.
33. Харт Г. Л. А. Понятие права: пер. с англ. / Г.Л.А. Харт. - СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. — 302 с.
34. Чурносков И.М. Правовая концепция Рональда Дворкина: дис....канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / И. М. Чурносков. – Москва, 2014. – 254 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Тема 4. Філософсько-правова онтологія (2 год.)

План

1. Онтологія права. Онтологічні аспекти права.
2. Правова реальність: поняття та структура.
3. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності.
4. Онтологічні основи теорії правосвідомості.

Література до теми:

1. Бернюков А.М. Основні методологічні засади правової онтології / А.М. Бернюков // Юридические записки. – 2014. - № 1. – С. 118-125.
2. Братасюк В.М. Правова реальність як форма прояву інтелектуальної традиції Європи (на матеріалах романо-германської правової сім'ї): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / В.М. Братасюк. – Київ, 2005. – 22 с.
3. Гаджиев Г.А. Онтология права (критическое исследование юридического концепта действительности): монография / Г.А. Гаджиев // М.: Норма: ИНФРА-М, 2013. - 320 с.

4. Гладкий С.О. Склад правосвідомості в контексті правового самопізнання / С.О. Гладкий // Часопис Київського університету права. – 2014. - №1. – С. 12-16.
5. Карпічков В.О. Правова реальність: категоріальний аналіз / В.О. Карпічков // Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право». 2014. Вип. 25. С. 23-27.
6. Козловський А.А. Онтологія юридичної відповідальності / А.А. Козловський // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С. 98-111.
7. Максимов С. Правова реальність як предмет філософського осмислення: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / С. Максимов. – Харків, 2002. – 37 с.
8. Максимов С. Структура правової реальності: феноменологічний аналіз / С. Максимов // Вісник Академії правових наук України. - 2002. - № 2 (29). – С. 125-133.
9. Максимов С. І. Феноменологічний підхід до розуміння правової реальності / С. І. Максимов // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. - 2009. - №2. - С. 54-60.
10. Савенко В. В. Правова реальність як структурована площина реалізації права / В.В. Савенко // Філософські та методологічні проблеми права. – 2015. - № 1-2 (9-10). – С. 57-68.
11. Сидоренко О.М. Догма права у структурі правової реальності / О.М. Сидоренко. – Вісник УжНУ. Серія: «Право» 2014. Вип. 24. Том 1. С. 100-104.
12. Сидоренко О.М. Ситуативність та релятивність догми права / О.М. Сидоренко // Науковий вісник Херсонського університету. Серія: «Юридичні науки». - 2014. – Вип. 1. Том 1. – С. 33-37.
13. Ситар І.М. Онтологічні засади критично-правових досліджень у процесі акультурації / І.М. Ситар // Вісник УжНУ. Серія: «Право». – 2015. – Вип. 31. Том 1. – С. 37-40.
14. Ситар І.М. Онтологічні функції права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / І.М.Ситар // Львів, 2008. – 14 с.
15. Стовба О.В. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / О.В. Стовба. – Харків, 2005. – 17 с.
16. Тімуш І. Правова реальність і правосвідомість: інтегральне розуміння змісту та взаємозв'язку / І. Тімуш // Право України. – 2010. - № 7. – С. 94-100.
17. Цимбалюк М.М. Онтологічні основи теорії правосвідомості: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / М.М. Цимбалюк. – Київ, 2009. – 38 с.

Тема 5. Правова аксіологія: ціннісні основи права (2 год.)

План

1. Аксіологія права. Цінності в праві та цінність права.
2. Свобода як правова цінність.
3. Справедливість як основна правова цінність.
4. Рівність як правова цінність.

Література до теми:

1. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз): Автореф. дис... д-ра філос. наук: спец.: 12.00.12 «Філософія права» / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 38 с.
2. Бехруз Х. Універсалізм і релятивізм цінностей у контексті діалогу правових культур / Х. Бехруз // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С. 128-138.
3. Бігун В. С. Людина в праві: аксіологічний підхід: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.12 «Філософія права» / В. С. Бігун. К., 2004. 19 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2004/04bvspap.zip>.
4. Боднар С. Б. Рівність як категорія філософії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.12 / С. Б. Боднар. Л., 2010. 20 с.
5. Боднар С. Б. Поняття рівності у філософії права / С. Б. Боднар // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 311-317.
6. Васильчук В. О. Формальна та реальна справедливість у концепції прав людини / В. О. Васильчук Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 154-156.
7. Варламова Н. Право и справедливость: соотношение в контексте различных типов правопонимания / Н. Варламова // Право України. 2010. № 4. С. 70-75.
8. Горбатенко В. П. Справедливість як соціально-правова цінність / В. П. Горбатенко // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 150-153.
9. Горобець К. В. Аксиосфера права: философский и юридический дискурс: монографія / К. В. Горобець. – Одеса: «Фенікс», 2013. – 218 с.
10. Графський В. Законність і справедливість як сталі ціннісні очікування та орієнтири в історії законодавства і законознавства / В. Графський // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С. 139-147.
11. Добош З. А. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий вимір: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.12 «Філософія права» / Добош Зоряна Андріївна. - Л., 2012. - 16 с.
12. Донченко О. П. Аксіологічний зміст категорії свободи у праві: взаємозв'язок принципів свободи, рівності й справедливості / О. П. Донченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. - Вип. 40. - С. 69-74.
13. Донченко О. П. Свобода як категорія права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.12 «Філософія права» / О. П. Донченко. – Одеса, 2010. – 20 с.
14. Донченко О. П. Свобода як всезагальний принцип права / О. П. Донченко // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 307-310.

15. Журавльова Г. С. Еволюція принципу рівності прав і свобод людини і громадянина / Г. С. Журавльова // Форум права. 2012. № 4. С. 349 -354.
16. Костенко О. Б. Свобода як евристичний принцип праворозуміння (філософсько-правове есе) / О. Б. Костенко // Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 93-97.
17. Ладиченко В.В. Справедливість як критерій оцінки державно-правових явищ / В.В. Ладиченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія "Право". 2010. Вип.156. С. 9-18
18. Мережко А. А. Проблема свободи воли в філософії права (аналіз концепцій детермінізму в контексті пошуку смисла права) / А. А. Мережко // Проблеми філософії права. 2008-2009. Том VI-VII. С. 60-63.
19. Оборотов Ю. Від ціннісної характеристики - до формування аксіометрії права і держави / Ю. Оборотов // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 1. - С.150-158.
20. Олексюк М. М. Свобода – філософія – право: дискурс на фоні розвитку сучасної зарубіжної філософської думки / М. М. Олексюк // Проблеми філософії права. — 2005. — Том III. — С. 299-307.
21. Погребняк С. Справедливість як принцип права: основні аспекти / С. Погребняк // Філософія права і загальна теорія права. 2015. № 1-2. С. 257-268.
22. Подковенко Т. Справедливість у системі цінностей права / Т. Подковенко // Актуальні проблеми правознавства. 2016. Випуск 4 (8). С. 10-14.
23. Прийма С. Принцип справедливості тлумачення норм права / С. Прийма // Філософія права і загальна теорія права. 2015. № 1-2. С. 269-280.
24. Чефранов А. Б. Проблеми застосування теорії цінностей у правових дослідженнях / А. Б. Чефранов // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 327-337.
25. Шкода В. В. Вечный спор о справедливости / В. В. Шкода // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 271-277
26. Шлаг П. Загальнолюдські цінності у постсучасному світі / П.Шлаг // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 1. С. 137-149.

Тема 6. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права (2 год.)

План

1. Правова (юридична) антропологія. Антропологічні основи права.
2. Людська природа та право. Людинорозуміння як антропологічна проблема.
3. Філософська сутність та обґрунтування прав людини.
4. Особистість та право.

Література до теми:

1. Бігун В.С. Людина в праві: аксіологічний підхід: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В.С. Бігун – Київ, 2004. – 17 с.

2. Бігун В. С. Людина в праві. Правове людинорозуміння як філософсько-правова проблема / В. С. Бігун // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 126-129.
3. Брюггер В. Образ людини у концепції прав людини / В. Брюггер [Переклад з англ.: В. С. Бігун] // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 136-146.
4. Булыгин Е. К проблеме обоснования прав человека / Евгений Булыгин // Проблеми філософії права. — 2006-2007. — Том IV-V. — С. 149-152.
5. Вишинський П. М. Антропологічний вимір філософсько-правової проблематики / П.М. Вишинський // Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 7. С. 204-207.
6. Горн Н. Права людини: філософське обґрунтування та юридичний вимір / Н. Горн // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С. 16 -32.
7. Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.12 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Л., 2008. 16 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2008/08gdamzd.zip.
8. Гудима Д. А. Людинорозуміння у правовій науці (до характеристики сучасного поняттєвого апарату) / Д. А. Гудима // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 256-266.
9. Гудима Д. А. Права людини: досвід дослідження з позиції соціально-антропологічного підходу / Д. А. Гудима // Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 166-178.
10. Ивашев Е. Правовая антропология как фактор развития теории прав человека / Е. Ивашев // Закон и жизнь. – 2013. - № 9/2. – С. 174-178.
11. Кравченко А.П. Антропологічний принцип у сучасному вітчизняному правознавстві та філософії права / А.П. Кравченко. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/2086>.
12. Кравченко А. П. Антропологічний принцип у філософії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / А. П. Кравченко. Х., 2008. 20 с. URL: www.nbu.gov.urd/2008/08karpfp.zip.
13. Максимов С. Антропологічні основи права / С. Максимов // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 2. – С. 148-155.
14. Максимов С. Антропологічні передумови правової теорії: досвід класичної філософії права / С. Максимов // Вісник Львівського університету. Серія: юридична. – 2002. – Вип. 37. – С. 64-69.
15. Павлов В. Особистість у праві в посткласичній перспективі: абрис концепції / В. Павлов // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 2. – С. 166-177.
16. Петлевич Н. С. Персоналістичні характеристики права / Н. С. Петлевич // Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 179-183.
17. Пивовар В.Я. Антропологічно-правове обґрунтування прав людини / В.Я. Пивовар // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2012. - № 106. – С. 21-23.
18. Подковенко Т.О. Антропологічний підхід до права як основа юридичної науки / Т.О. Подковенко // Право і суспільство. 2015. № 2. С. 32-38.

19. Подковенко Т. О. Роль юридичної антропології у сучасному праворозумінні / Т. О. Подковенко // Форум права. 2012. № 1. С. 782–787 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12ptoucp.pdf>.

20. Стефанчук Р. О. Про розмежування понять «особа», «особистість» та «особистий» у філософії та праві / Р. О. Стефанчук // Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 184-192.

21. Трофименко В. А. Розум та воля як антропологічні основи права: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.12 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2004. 20 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2004/04tvaaop.zip.

22. Удовика Л. Г. Еволюція юридичної антропології / Л. Г. Удовика // Проблеми філософії права. 2005. Том III. С. 244-249.

23. Шкода В.В. Очерк правовой антропологии / В. В. Шкода // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С.131-135.

24. Штурцев Ю. Ю. Антропология права как сфера научной деятельности / Ю. Ю. Штурцев // Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 193-199.

Тема 7. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві (2 год.)

План

1. Глобалізаційні трансформації права.
2. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади.
3. Право і мораль: єдність, протилежність та взаємодоповнюваність категорій.
4. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.

Література до теми:

1. Вовк Д.О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія / Д.О. Вовк. Харків: «Право», 2009. 228 с.
2. Вовк Д. Право і релігія: спільні риси та відмінності / Д. Вовк // Вісник Академії правових наук України. - 2007 р. - №1(48). - С. 65-74.
3. Вовк Д. Християнська правова традиція: до визначення поняття / Д. Вовк // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 1. – С. 191-198.
4. Гетьман-П'ятковська І.А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І.А. Гетьман-П'ятковська. – Київ, 2007. – 22 с.
5. Євхутич І.М. Мораль і право як суспільні інститути: проблеми осмислення в умовах побудови громадянського суспільства / І. М. Євхутич // Форум права. – 2012. - № 1. – С. 289-295.
6. Капустіна Н. Б. Класичний і неklasичний підходи у філософсько-правовому дослідженні феномену влади: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2005. 16 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2005/05nbdvf.zip>

7. Карась А.Г. Глобалізація як чинник трансформації права / А.Г. Карась // *Держава і право*. 2012. Вип. 57. С. 88-94.
8. Лапаева В.В. Соотношение права и морали в правовой концепции Л. Фуллера / В.В. Лапаева // *Правоведение*. – 2013. - № 2 (307). – С. 241-256
9. Лук'янова Г.Ю. Комплементарно-цілісна концепція праворозуміння (аспекти загальної теорії): автореф. дис....канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Г.Ю. Лук'янова. – Львів, 2013. – 21 с.
10. Лук'янова Г.Ю. Національні передумови формування комплементарно-цілісної концепції праворозуміння в сучасній Україні / Г.Ю. Лук'янова // *Порівняльно-аналітичне право*. – 2014. - № 4. – С. 23-27.
11. Міма І.В. Розгляд сутності праворозуміння з позиції релігійно-правового традиціоналізму / І.В. Міма // *Молодий вчений*. – 2015. - № 3 (18). – С. 153-157.
12. Несинова С.В. Історія та сучасний стан соціального призначення права у розвитку правової системи в умовах глобалізації / С. В. Несинова, М. П. Хачікян // *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія: «Юридичні науки»*. - 2013. – № 2 (5). – С. 96-101.
13. Омельчук О.М. Право та мораль як регулятори поведінки людини / О.М. Омельчук // *Право безпека*. – 2012. - № 5 (47). – С. 25-28.
14. Оніщенко Н. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку / Н.Оніщенко // *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 249-258.
15. Павлова Т.С. Співвідношення моралі і права у філософії І. Канта (історико-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філософських наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Т.С. Павлова. Дніпропетровськ, 2007. 20 с.
16. Сердюк І.В. Взаємодія права та моралі в історії філософсько-правової думки / І.В. Сердюк // *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2 (9-10). С. 97-106.
17. Смородинський В. Право і державна влада: проблема легітимності / В. Смородинський // *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 1. С. 167-176.
18. Стасевська О.А. Взаємозалежність моралі і права: актуальні проблеми / О.А. Стасевська // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.- 2013.- № 3. - С. 99–110.
19. Цуркан-Сайфуліна Ю. Владні засади права: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права» / Ю. Цуркан-Сайфуліна. – Одеса, 2017. - 35 с.
20. Цуркан-Сайфуліна Ю. Владність як властивість права: філософсько-правовий вимір / Ю. Цуркан-Сайфуліна // *Підприємництво, господарство і право*. – 2016. - № 6. – С. 206-210.
21. Чикалова Е.С. Проблема нравственно-правового регулирования общественных отношений / Е.С. Чикалова // *«Наука. Релігія. Суспільство»*. – 2009. - № 3. - С. 174-183.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет та становлення філософії права як науки.
 2. Поняття філософії права та її предмету: сучасні інтерпретації.
 3. Структура та функції філософії права.
 4. Місце та роль філософії права в системі юридичних наук.
- Співвідношення філософії та філософії права.
5. Вплив філософсько-правових поглядів юриста на його практичну діяльність.
 6. Сутність методології права та її рівні.
 7. Типи праворозуміння як способи здійснення філософсько-правової рефлексії.
 8. Способи обґрунтування права: правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм, правова інтерсуб'єктивність.
 9. Правовий позитивізм як напрям у філософії права: основні принципи та характерні риси.
 10. Природно-правове мислення: гуманістична сутність та особливості.
 11. Історична школа права: концептуальні засади.
 12. Теологічна школа права: філософські витоки та особливості.
 13. Філософсько-правові погляди Г. Радбруха.
 14. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.
 15. Концепція права Г. Харта.
 16. Феноменологічно-екзистенціальна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль).
 17. Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер).
 18. Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас).
 19. Філософсько-правові погляди Л. Фуллера.
 20. Філософсько-правові погляди Р. Дворкіна.
 21. Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).
 22. Онтологія права. Онтологічна аспекти права.
 23. Правова реальність: поняття та структура.
 24. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності.
 25. Онтологічні основи теорії правосвідомості.
 26. Проблеми співвідношення права і закону: філософсько-правовий аспект.
 27. Філософські проблеми пізнання у праві. Гносеологічні принципи права.
 28. Поняття сутності та явища в праві: питання їх взаємодії.
 29. Еволюція правового явища.
 30. Поняття у праві; право як поняття: філософсько-правовий аспект.
 31. Юридична герменевтика: поняття та особливості.
 32. Аксиологія права. Цінності в праві та цінність права.
 33. Свобода як правова цінність.
 34. Справедливість як основна правова цінність.

35. Рівність як правова цінність.
36. Правова (юридична) антропологія. Антропологічні основи права.
37. Людська природа та право. Людинорозуміння як антропологічна проблема.
38. Філософська сутність та обґрунтування прав людини.
39. Особистість та право.
40. Глобалізаційні трансформації права.
41. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади.
42. Право і мораль: єдність, протилежність та взаємодоповнюваність категорій.
43. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.
44. Зародження вітчизняної філософії права. Філософсько-правові ідеї українських просвітників XVIII ст. (Г. Сковорода, П. Юркевич, Я. Козельський, Ф. Прокопович).
45. Розвиток в Україні ліберально-правових ідей. Проблема співвідношення особистості, нації та держави в творах М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського.
46. Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського.
47. Наукові дослідження сучасних українських філософів права.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ТЕМАТИК

1. Предмет і становлення філософії права як науки.
2. Місце філософії права у системі наук.
3. Структура та функції філософії права.
4. Сутність методології права та її рівні.
5. Типи праворозуміння як способи здійснення філософсько-правової рефлексії.
6. Правовий позитивізм як напрям у філософії права: основні принципи та характерні риси.
7. Природно-правове мислення: гуманістична сутність та особливості.
8. Історична школа права: концептуальні засади.
9. Теологічна школа права: філософські витоки та особливості.
10. Правовий об'єктивізм як спосіб обґрунтування права.
11. Правовий суб'єктивізм як спосіб обґрунтування права.
12. Інтерсуб'єктивність як спосіб обґрунтування права.
13. Гносеологічні аспекти пізнання права.
14. Право як поняття та поняття в праві: філософсько-правовий аспект.
15. Юридична герменевтика: поняття та особливості.
16. Правова онтологія: природа та структура права.
17. Правова (юридична) антропологія. Антропологічні основи права.
18. Правова аксіологія: ціннісні основи права.
19. Свобода як правова цінність.
20. Справедливість як основна правова цінність.
21. Рівність як правова цінність.
22. Право і закон: філософсько-правові проблеми співвідношення.
23. Глобалізаційні трансформації права.
24. Право і мораль: єдність, протилежність та взаємодоповнюваність категорій.
25. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.
26. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади.
27. Правова держава та громадянське суспільство: філософсько-правові аспекти.
28. Філософсько-правові погляди Г. Радбруха.
29. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.
30. Концепція права Г. Харта.
31. Феноменологічно-екзистенціальна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль).
32. Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер).
33. Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас).
34. Філософсько-правові погляди Л. Фуллера.
35. Філософсько-правові погляди Р. Дворкіна.

36. Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

37. Зародження вітчизняної філософії права. Філософсько-правові ідеї українських просвітників XVIII ст. (Г. Сковорода, П. Юркевич, Я. Козельський, Ф. Прокопович).

38. Розвиток в Україні ліберально-правових ідей. Проблема співвідношення особистості, нації та держави в творах М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського.

39. Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського.

40. Наукові дослідження сучасних українських філософів права.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМАТИКИ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

1. Розвиток ідеї громадянського суспільства в історії філософсько-правової думки.

2. Принцип розподілу влади: філософсько-правовий аналіз.

3. Історико-філософська онтологія справедливості.

4. Права людини: філософсько-правові засади.

5. Онтологічний напрямок у філософії права.

6. Проблеми методології філософії права.

7. Проблема праворозуміння в основних школах права.

8. Антропологічний напрямок у філософії права.

9. Аксіологічні основи права: сутність та форми прояву.

10. Сучасні теорії природного права.

11. Юридичний позитивізм на сучасному етапі: основні тенденції розвитку.

12. Західна традиція філософії права XX ст. – поч. XXI ст.

13. Філософсько-правові погляди Б. Кістяківського

14. Філософсько-правова спадщина Г. Сковороди.

15. Актуальні проблеми філософії права в Україні: основні тенденції розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашнік В. Поняття «грунтова норма» у Ганса Кельзена / В. Абашнік // *Філософія права і загальна теорія права*. – 2012. – №1. – С. 257-264
2. Алексеев С. С. *Философия права* / Алексеев С. С. – М. : НОРМА, 1997. 336 с.
3. Антологія української юридичної думки. Том 1. Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / Редкол.: Шемшученко Ю.С. (голова) та ін. Упорядники: Бабкін В. Д., Усенко І. Б., Пархоменко Н. М. К.: Видавничий Дім: «Юридична книга», 2002. — 568 с.
4. Атарщикова Е.Н. *Герменевтика в праве: история и современность: Монография* / Е. Н. Атарщикова. – Спб., 1998. – 295 с.
5. Бандура О. О. Про співвідношення предмета й основного питання філософії права / О. О. Бандура // *Форум права*. – 2012. – № 3. – С. 9 -16
6. Братасюк М. Природно-правовий підхід у контексті сучасного правничого методологування / М. Братасюк // *Публічне право*. 2013. № 4 (12). С. 203-209.
7. Варга Ч. *Філософія права, теорія права і майбутнє теоретико-правової думки* / Ч. Варга // *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. №1. С. 116-130
8. Вовк Д.О. *Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія* / Д.О. Вовк. – Харків: «Право», 2009. – 228 с.
9. Варламова Н. *Право и справедливость: соотношение в контексте различных типов правопонимания* / Н. Варламова // *Право України*. 2010. № 4. – С. 70-75
10. Гаджиев Г.А. *Онтология права (критическое исследование юридического концепта действительности): монография* / Г.А. Гаджиев // М.: Норма: ИНФРА-М, 2013. – 320 с.
11. Галуцько В.В. *Поняття права: багатогранність та інтеграційна однозначність* / В. В. Галуцько // *Форум права*. – 2012. – № 3. – С. 107-110
12. Горобец К.В. *Аксиосфера права: философский и юридический дискурс: монография* / К.В. Горобец. – Одесса: «Фенікс», 2013. – 218 с.
13. Горн Н. *Права людини: філософське обґрунтування та юридичний вимір* / Н. Горн // *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 16 -32.
14. Графський В. *Законність і справедливість як сталі ціннісні очікування та орієнтири в історії законодавства і законознавства* / В. Графський // *Філософія права і загальна теорія права*. – 2012. - № 2. –С. 139-147.
15. Гурвич Г.Д. *Философия и социология права: Изб. соч.* / Пер. М.В.Антонова, Л.В. Ворониной. – СПб.: Изд. Дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 848с.
16. Данильян О. Г. *Принципи організації та функціонування органів державної влади в демократичному суспільстві* / О. Г. Данильян // *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 9. С. 146-154
17. Дворкин Р. *О правах всерьез* / Р. Дворкин. - М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. - 392 с.

18. Журавльова Г. С. Еволюція принципу рівності прав і свобод людини і громадянина / Г. С. Журавльова // Форум права. 2012. № 4. С. 349 -354
19. Керимов Д. А. Методологія права. Предмет, функції, проблеми філософії права. 2-е изд. / Керимов Д. А. – М.: Аванта, 2001. – 559 с.
20. Карась А.Г. Глобалізація як чинник трансформації права / А.Г. Карась // Держава і право. — 2012. — Вип. 57. — С. 88-94.
21. Ковтонюк А. Юридичний позитивізм: історія та сучасність / А. Ковтонюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 2007. № 74-76. С. 40-43.
22. Козлихин И.Ю. Позитивизм и естественное право / И. Ю. Козлихин // Государство и право. – 2000. – № 3. – С. 5-11.
23. Козловський А. А. Філософія права як самосвідомість нації / А. А. Козловський // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 12-16.
24. Козюбра М. Співвідношення філософії і загальної теорії права: історія і сучасність / М. Козюбра // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 107-115.
25. Корабльова В.М. Філософія права в Україні: ідеологічні підстави / В.М. Корабльова // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. - 2013. - № 4. - С. 40-47.
26. Корнієнко В.В. Загальне та особливе у природно-правовому мисленні / В.В. Корнієнко // Форум права. – 2008. - № 2. – С. 256-260.
27. Костицький М.В. Позитивізм як методологія юриспруденції / М.В. Костицький // Філософські та методологічні проблеми права. 2014. № 2. С. 16-35.
28. Костенко О. Що є право? Про основи «натуралістичної» юриспруденції у світлі соціального натуралізму / О. Костенко // Право України. 2010. № 4. С. 83-91.
29. Крисюк Ю. Сучасні філософсько-правові концепції права та правопорядку / Ю. Крисюк // Право України. - 2011. – № 8. – С. 203–211.
30. Лапаева В.В. Соотношение права и морали в правовой концепции Л. Фуллера / В.В. Лапаева // Правоведение. – 2013. - № 2 (307). – С. 241-256
31. Лапаева В. В. Типы правопонимания: правовая теория и практика: Монография. / В. В. Лапаева. М.: Российская академия правосудия, 2012. 580 с.
32. Лемак В., Семерак О. Право та закон: співвідношення в теоретичному і практичному сенсах / В. Лемак, О. Семерак // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 60-67.
33. Максимов С. Антропологічні основи права / С. Максимов // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С. 148-155.
34. Максимов С. І. Б. Кістяківський - видатний український філософ права / С. І. Максимов // Вісник Академії правових наук України. - Х. : Право, 1997. - № 1(8). - С. 126-136.
35. Максимов С. Структура правової реальності: феноменологічний аналіз / С. Максимов // Вісник Академії правових наук України. 2002. № 2 (29). С. 125-133.

36. Мартышин О. Классические типы правопонимания и «новые теории права» / О. Мартышин // Право України. – 2010. – № 4. – С. 92-99.

37. Мелякова Ю. В. Криза абсолютних цінностей як привід до переосмислення принципів діючого права / Ю. В. Мелякова // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2011. № 9. С. 180-187.

38. Нерсисянц Владик Сумбатович. Философия права: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / В. С. Нерсисянц; Ин-т государства и права Рос. акад. наук, Акад. правовой ун-т. - 2-е изд., перераб. и доп. - Москва: НОРМА, 2008. - 835 с.

39. Погребняк С. Справедливість як принцип права: основні аспекти / С. Погребняк // Філософія права і загальна теорія права. 2015. № 1-2. С. 257-268.

40. Прийма С. Принцип справедливості тлумачення норм права / С. Прийма // Філософія права і загальна теорія права. 2015. № 1-2. С. 269-280.

41. Оборотов Ю. Від ціннісної характеристики – до формування аксіометрії права і держави / Ю. Оборотов // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 150-158.

42. Оніщенко Н. Сучасне праворозуміння у контексті витоків, постулатів, основних принципів та функціонального призначення права / Н. Оніщенко // Право України. 2010. № 4. С. 156-163.

43. Оніщенко Н. Права людини в нових правових реаліях: гендерний вимір / Н. Оніщенко // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 159-166.

44. Пазенюк В. С. Філософія і право (проблеми і дилеми взаємозв'язку) / В. С. Пазенюк // Проблеми філософії права. 2003. Том I. С. 52-55.

45. Петров А. В. О категории содержания права / А. В. Петров // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. 2011. № 6 (1). С. 290–297.

46. Присухін С.І. Універсалія «свобода»: неотомістський підхід / С. І. Присухін // Юридична наука. 2012. № 1. С. 164-173.

47. Петришин О. Праворозуміння у вітчизняній теорії права: загальносоціальний контекст / О. Петришин // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 37-49.

48. Рабінович С. Некласичні природно-правові підходи у філософсько-правовій думці сучасної України / С. Рабінович // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 50-59.

49. Рабінович П. Праворозуміння «природне» та «легістське»: неминучість співіснування / П. Рабінович // Право України. – 2009. – № 3. – С. 65-70.

50. Рабінович П. М. Філософія права: навч. посіб. в 5ти ч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / П. М. Рабінович. К.: Ін Юре, 2013. – Ч. 1–2.: Філософія права як наука. Гносеологія права. 232 с.

51. Решетняк С. Р. Моральный контекст в концепции права Г. Л. А. Харта: опыт анализа / С. Р. Решетняк // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2010. – № 70. – С. 88-84.

52. Савенко В. В. Правова реальність як структурована площина реалізації права / В.В. Савенко // Філософські та методологічні проблеми права. 2015. № 1-2 (9-10). С. 57-68.

53. Самохіна К. Ідея цінностей у концепції неориторики та її відображення в сучасній філософії права (ремарки до статті П'єра Шлага) / К. Самохіна // Філософія права і загальна теорія права. 2012. – №1. С. 131-136.
54. Сливка С. С. Об'єкт і предмет філософії права / С. С. Сливка // Проблеми філософії права. 2008-2009. Том VI-VII. С. 42-48.
55. Смородинський В. Право і державна влада: проблема легітимності / В. Смородинський // Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 167-176.
56. Смородинський В. Право і державна влада: проблема легітимності / В. Смородинський // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 1. С. 167-176.
57. Стасевська О.А. Взаємозалежність моралі і права: актуальні проблеми / О.А. Стасевська // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 3. С. 99–110.
58. Стовба О. Філософія права Артура Кауфмана: у пошуках «третього шляху» / О. Стовба // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. - № 1. – С. 322-328.
59. Суслов В. А. Герменевтика права // Известия вузов. Правоведение. - 2001. – № 5. – С. 4-12.
60. Тимошенко В. Свобода і право: проблема взаємозв'язку / В. Тимошенко // Право України. 2009. № 3. С. 71-75.
61. Титов В. Творчий шлях Роналда Дворкіна / В. Титов, Г. Коваленко // Вісник Академії правових наук України. - 2011. - № 4. - С. 80-93.
62. Тихонравов Ю. В. Основы философии права / Тихонравов Ю. В. М.: Вестник, 1997. – 608 с.
63. Тімуш І. Правова реальність і правосвідомість: інтегральне розуміння змісту та взаємозв'язку / І. Тімуш // Право України. – 2010. - № 7. С. 94-100.
64. Філософія права: конспект лекцій / под ред. О. Г. Данильяна. – Х., 2009. 176 с.
65. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2017. – 1128 с.
66. Фуллер Л.Л. Позитивизм и верность праву. Ответ профессору Харту / Л. Л. Фуллер // Правоведение. – 2005. – № 6. - С. 124-159.
67. Хабермас Юрген. Кантовский проект конституционализации международного права: есть ли у него будущее? / Юрген Хабермас // Проблеми філософії права. – Том IV-V. – 2006-2007. – С. 7-16.
68. Харт Г. Л. А. Позитивизм и разграничение права и морали / Г. Л. А. Харт; Пер с англ. В. В. Архипова; Под ред. И. В. Мироновой, Н. С. Лосева // Правоведение. - 2005. - № 5. - С. 104 – 136.
69. Харт Г. Л. А. Понятие права / Пер. с англ.; под общ. ред. Е.В.Афонасина и С.В.Моисеева. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 302 с.
70. Циппеліус Р. Філософія права: Підручник: Пер. з нім. К.: Тандем, 2000. 300 с.

71. Циппеліус Райнгольд. Юридична методологія / Роман Корнута (пер., адапт., прикл. з права України і список термінів). – К.: Реферат, 2004. – 176 с.
72. Честнов И. Л. Правопонимание в эпоху постмодерна / И. Л. Честнов // Правоведение. – 2002. – № 2. – С. 4 — 16.
73. Чистое учение о праве Ганса Кельзена. Сборник переводов. Вып. 2 / Отв. ред.: Кудрявцев В. Н., Разумович Н. Н.; Пер.: Лезов С. В. — М.: Изд-во ИНИОН РАН, 1988. — 213 с.
74. Шлаг П. Загальнолюдські цінності у постсучасному світі / П.Шлаг // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 1. – С. 137-149.
75. Шкода В.В. Вступ до правової філософії. – Х., 1997. – 223 с.
76. Шлаг П. Загальнолюдські цінності у постсучасному світі / П. Шлаг // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. – №1. – С. 137-149
77. Штурмак Н. Мусульманське праворозуміння та ісламська доктрина в сучасних країнах: їх диференціація / Н. Штурмак // Право України. – 2009. – № 7. – С. 112-117
78. Юркевич Памфіл. Історія філософії права; Філософія права; Філософський щоденник. – Вид. друге. – К.: Ред. журн. «Український Світ», 2000. – 756 с.

Автореферати дисертацій:

I. Докторські:

1. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз): автореф. дис... д-ра філос. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. О. Бандура. К., 2003. 38 с.
2. Гринюк Р.Ф. Теоретична модель правової держави і проблеми її реалізації в сучасних умовах: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Гринюк Р.Ф.. Х., 2007. 39 с. URL: <http://www.lib.ua-gu.net/diss/cont/243887.html>
3. Грищук О. В. Людська гідність у праві: філософський аспект: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. В. Грищук. Х., 2008. 36 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2008/08govpfa.zip
4. Гуренко М. М. Розвиток філософсько-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / М. М. Гуренко. К., 2004. 36 с.
5. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства як соціокультурний феномен: філософсько-правова рефлексія: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Калиновський Юрій Юрійович. - Х., 2010. - 36 с.
6. Козловський А. А. Гносеологічна природа права (філософсько-правовий аналіз): автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / А. А. Козловський. К., 2000. 40 с.
7. Максимов С. І. Правова реальність як предмет філософського осмислення: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / С. І. Максимов. Х., 2002. 40 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2002/02msipfo.zip.

8. Петрова Л. В. Фундаментальні проблеми методології права (філософсько-правовий дискурс): автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Л. В. Петрова. — Х., 1998. — 36 с.
9. Сливка С. С. Філософсько-правові проблеми професійної культури юриста: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / С. С. Сливка. Х., 2002. 32 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2002/02ssspky.zip.
10. Токарська А. С. Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / А. С. Токарська. К., 2008. 35 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2008/08taskpp.zip.
11. Тихомиров О. Д. Юридична компаративістика: філософсько-методологічні засади: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. Д. Тихомиров. К., 2006. 35 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2006/06todfmz.zip
12. Цимбалюк М. М. Онтологічні основи теорії правосвідомості: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / М. М. Цимбалюк. К., 2009. 34 с.
13. Цуркан-Сайфуліна Ю. Владні засади права: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Ю. Цуркан-Сайфуліна. Одеса, 2017. 35 с.

II. Кандидатські:

1. Бігун В. С. Людина в праві: аксіологічний підхід: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В.С. Бігун. К., 2004. 19 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2004/04bvspap.zip>
2. Боднар С. Б. Рівність як категорія філософії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / С. Б. Боднар. Л., 2010. 20 с.
3. Боровська Г. С. Правниче вчення у рефлексії Памфіла Юркевича: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Г. С. Боровська. Л., 2009. 20 с.
4. Братасюк В. М. Правова реальність як форма прояву інтелектуальної традиції епохи (на матеріалах романо-германської правової сім'ї): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. М. Братасюк. К., 2005. 20 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2005/05bvmgps.zip
5. Вдовина Г. А. Розвиток філософії права в ХХ ст. (англо-саксонська традиція): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Г. А. Вдовина. К., 2002. 16 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2002/02vgaast.zip
6. Галицький І. В. Толерантність у правовому житті сучасного суспільства [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Галицький Ігор Володимирович. О., 2011. 17 с.
7. Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Д. А. Гудима. Л., 2008. 16 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2008/08gdamzd.zip
8. Добош З. А. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий вимір: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Добош Зоряна Андріївна. Л., 2012. 16 с.

9. Донченко О. П. Свобода як категорія права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. П. Донченко. О., 2010. 18 с.
10. Заінчковський М. Л. Права людини як новоєвропейський філософський та політико-правовий феномен: автореф. дис... канд. філос. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / М. Л. Заінчковський. К., 2003. 20 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2003/03zmlppf.zip.
11. Капустіна Н. Б. Класичний і неklasичний підходи у філософсько-правовому дослідженні феномену влади: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Н. Б. Капустіна. К., 2005. 16 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2005/05nbdfv.zip>
12. Коваленко Г. В. Філософсько-правові погляди Роналда Дворкіна: автореф. дис...канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Г.В. Коваленко. Харків, 2014. – 22 с.
13. Копоть В. О. Концептуальні основи правового реалізму: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. О. Копоть. К., 2008. 15 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2008/08kvoopr.zip
14. Кравець В. М. Типи праворозуміння як методології основних філософсько-правових дискурсів: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. М. Кравець. К., 2003. 16 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2003/03kvmfpa.zip
15. Кравченко А. П. Антропологічний принцип у філософії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / А. П. Кравченко. Х., 2008. 20 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2008/08karpfr.zip
16. Литвинов О. М. Філософія права Новгородцева П.І.: осмислення права і держави в контексті суспільного ідеалу: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. М. Литвинов. Х., 2005. 20 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2005/05lomksi.zip
17. Лихолат І. П. Раціональне та позараціональне в праві (на матеріалах законотворчості): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / І. П. Лихолат. К., 2001. 19 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2001/01liprmz.zip
18. Луцький І. М. Справедливість як філософсько-правова засада українського державотворення: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / І. М. Луцький. К., 2005. 17 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2005/05limzud.zip
19. Меліхова Ю. А. Морально-професійна культура судді як філософсько-правова проблема: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Меліхова Юлія Анатоліївна. Х., 2013.- 19 с.
20. Нечипоренко В. О. Філософсько-правовий аналіз легітимації правової держави: автореф. дис... канд. філос. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. О. Нечипоренко. К., 2003. 16 с. URL: www.nbu.gov.ua/ard/2003/03nvolpd.zip
21. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Овчиннікова Альбіна Петрівна. Одеса, 2016. 20 с.

22. Ситар І. М. Онтологічні функції права: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / І. М. Ситар. Л., 2008. 16 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2008/08simofp.zip

23. Сокурєнко В. В. Роль соціальної справедливості в розбудові правової соціальної держави: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. В. Сокурєнко. К., 2002. 19 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2002/02svvpsd.zip

24. Стовба О. В. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. В. Стовба. Х., 2005. 16 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2005/05sovoopr.zip.

25. Трофимєнко В. А. Розум та воля як антропологічні основи права: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. А. Трофимєнко. Х., 2004. 20 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2004/04tvaaoor.zip.

26. Франків Л. С. Комунікативна взаємодія правоохоронних органів у філософсько-правовій діалогічно-прагматичній проекції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Франків Лілія Степанівна. Л., 2013. 19 с.

27. Чайковський Ю. В. Становлення міжнародного права: філософсько-правове дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Ю. В. Чайковський. О., 2009. 18 с.

28. Цимбалюк М. М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / М. М. Цимбалюк. К., 2004. 15 с. URL: www.nbuv.gov.ua/ard/2004/04cmmrgs.zip.

29. Черней В. В. Подолання правового нігілізму-важлива умова розбудови правової держави: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. В. Черней. К., 1999. 16 с. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/1999/99cvvrpd.zip>

30. Чупринський Б. О. Формування професійної культури майбутніх юристів: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / Чупринський Борис Олександрович. Л., 2010. 20 с.

31. Шелєстов К. О. Домінуюче праворозуміння у функціонуванні правових систем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / К. О. Шелєстов; Одес. нац. юрид. акад. О., 2010. 22 с.

32. Шєстопал С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марієна: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / С. С. Шєстопал. Х., 2009. 20 с.

III. Інформаційні ресурси:

1. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України

3. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> – каталог національних бібліотек країн світу
4. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> – каталог електронних бібліотек України
5. URL: <http://allbest.ru/union/> – перелік безкоштовних бібліотек повних текстів
6. URL: <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> – енциклопедії та словники
7. URL: <http://www.lib.com.ua/> – електронна бібліотека
8. URL: <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
9. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> – реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
10. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> – передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського
11. URL: <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
12. URL: <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> – юридична бібліотека (Україна)
13. URL: <http://pravo.biz.ua/> – юридична бібліотека (Україна)
14. URL: <http://www.vuzlib.net/> – економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
15. URL: <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> – безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
16. URL: <http://lawbook.by.ru/> – бібліотека юриста
17. URL: <http://www.tarasei.narod.ru/uchebniki.html> – правова бібліотека
18. URL: <http://urka.ru/catalog.php?parent=57> – каталог юридических ресурсів
19. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> – електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського
20. URL: www.lawukraine.com – каталог юриста
21. URL: www.defence.com.ua – сам собі юрист

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Навчально-методичний посібник

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman
Умов.друк.арк.: 2,21. Зам. №33.

**Редакційно-видавничий відділ
видавництва УжНУ «Говерла»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
dep-editors@uzhnu.edu.ua**